

OS MAGOSTOS

´N o priméiro de Setiembre
mes ´n o q´os hortos d´o Bierzo,
as viñas, véigas é práos
ya están de todo valéiros,
pero en troques de cebolas
calabazas é pimentos,
de conchos, fabas, pedrollos,
é patacas están cheos
os sobrados, y as bodegas
de viño ainda fervendo;
´n este mes en que ya trochos,
revilvando * os castañeiros,
non van tirar os garduños,
porque ya nada téin dentro
os orizos, que fay pouco
regañaban, é ´n o suelo
pingaban negras castañas
q´apañaban ´n os séus megos
os lacazáis rapaciños
sin o permiso d´o dueño;
´n este mes en que ya as vellas,
pra facer logo botelos,
os cochos con salváo ceban
cocido ´n água fervendo,
amesturado con mondas
de patacas é cachelos
de nabos, tronchos de berzas,
é castañas ´n os maséiros;
´n este mes ´n o que ya os figos
quédanse fofos e´ o hielo,
os membrillos y acerolas
recollen os confitéiros,
os merodos póinse roxos
é se póin os bruños negros;
os homes mallan ó liño
pra que as mozas fagan cerros
é d´este lúrias c´os fusos
y as rocas, entráo o inverno
po las nóites ´n o fiandon
d´os séus respetivos pueblos;
´n este mes, óu mellor dicho,
´n aquel dia d´o mes mesmo,
día Santo d´o méu Santo
é tamén, lector, d´o teu,
d´o meu padre é d´a túa madre,
d´o téu sogro, si eres xenro,
d´a tua muller é téus fillos
si eres padre, anque solteiro;
santo, en fin, d´os homes todos

é mulleres por supuesto
que ´n a pila d´ o bautismo
de Cristo entraron ´n o grémio;
´n aquel dia ... máis ya bonda,
póis pra decir, lector méu,
q´ era de Todos os Santos
o Santo dia, ben creo
que bondaba a primer copla
óu sea o renglon priméiro.
d´ á dóito, póis, aquel dia
tén as familias d´ o Bierzo
de salir * os campeliños,
d´ os magostos c´ o pretesto,
á ter c´os déudos y amigos
unha tarde de bureo.

As mais pobres se contentan
con levar * o campo un mego
de castañas, é de viño
un calabazo ben cheo.

Si téin *cum quibus*, tamen
levan sardiñas, pimentos,
pulpo, péixes, óu d´acelgas
empanadas de centeo.

En cuanto chegan ô campo
póin as castañas ´n o suelo;
collen zarzas d´ os subiáos,
follas d´ árboles d´ os rastrollos
unha fogueira fáin presto.

Pra que se asen por igual
as castañas, c´un galléiro,
dende q´ a estoupar empezan,
sempre as están revolvendo.

Mentras tanto xuntos todos
os rapaciños d´ o pueblo
divértense * a buraquiña. (*)
* a concha (*) y óutros enredos.

Séntanse logo ô redro
d´ o magosto é c´ o galléiro
escagallan as castañas
pra que non quéimen os dedos.

Pra facer boca, un gotín
cada cual bebe priméiro
sin que náide a calabaza
toque c´ os morros, póis esto

fora unha mala crianza,
é son ben criáos ´n o Bierzo.

A calabaza írguen póis
sobre a boca palmo é medio,
y o chorro, que d´ a vitola
váy fío á fío caendo,
d´ os séus lábios remeláos,
ö van aparando dentro.

Ótros pra lucir acaso
a sua habilidá bebendo
*a caramañola, erguen
a calabaza hasta o Cielo,
é fáin q´ o chorro lles cáiga
´n as néfres, ou ´n o entrecello,
é logo deréito * a boca
lles váiga o viño correndo.

En bon amor é compañía
c´ o magosto é castañas, presto
se papan toda a merenda
y alegres tornan pra o pueblo.

A xente de máis posibles
óu Señoritos, ö mesmo
van * os campos de jolgorio
d´ os magostos c´ o pretesto.
cargáos levan os fámulos
c´ a merenda ´n unhos cestos
composta d´ enguilas, truitas,
polos, pampalliños tiernos,
é sobre todo empanadas
con salmon óu lomo dentro.

Tamen pra desengrasar
van ubas é dulces secos,
é pra que pase á merenda
po la gorxa sin tropezo,
vay hipocrás, tostadillo,
é viño abondo en pelexos.

As Señoríñas é polos,
mentras é non que facendo
o magosto están os criaos,
divírtense q´ en un contento,
óu ben * as escondidillas
tras d´ os béiróis é medéiros,
óu bailando a *giraldilla*
cantada por eles mesmos.

Logo q' o Sol funde á cresta
detras d' as crestas d' os cerros,
fartos unhos, algús *mostos*,
moscóis óu mosquitos féitos;
é múitos inda calentes
d' aqueles bailes y enredos,
pra casa volven cantando,
élas de tiple, é facendo
éles 'n a Atala é Corina
o duo, cancióis q' un tempo
enseñaron á suas madres
os frades de Carracedo.

Séiq' os magostos non téin
máis lances, óu po lo menos
eu nunca 'n éles vin dar
á ningún algun tropezo
de resultas d' ò qué, o corpo
macéase 'n o santo suelo.

Máis vamos ver q' acontece
ô pe d' as torres d' os pueblos
hora q' a nóite ya chega;
póis si c' os magostos ésto
non ten que ver, ô fin pasa
d' os Santos, 'n o dia mesmo.

.....

Po las limosnas
de polos, pitas,
manteca, liño,
untos, cerillas,
ochavos, lana,
y óutras cousiñas
que todo o ano
dán * as benditas
ánimas cuantos
devotos inda
Pagan os diezmos
y a máis primicias,
aquélas á éstes
dán 'n este dia
múitas castañas,
mamucas ricas,
con fióllo, nébeda
é sal cocidas,
q' o Mayordomo
dende a cornisa
d' a torre ô pueblo
á puñáos tira,

póis son as ánimas
agradecidas.

Os rapaciños
en cuanto endilgan
as que rodando
van pro enriba
d' as lóusas d' o átrio,
dánse entrepisas,
corren é bótanse
as zancadillas,
aléanse, cáense
unhos encima,
debáixo os ótros,
rompendo a crisma,
si non ín as lóusas,
contra unha esquina.

Cuidan as vellas
que de rodillas
pra si rezando
a letanía,
aquél que colle
cara pra arriba
c' a boca aberta
duas mamuquiñas,
gana indulgencias
pra múitos dias.

Asi e q' ô átrio
vânse ben listas
y abrindo a boca
logo se fincan,
ailí aguardando
as castañas.

Presto d' a testa
lles cáen encima
as indulgencias
que vein d' arriba,
chinchóis facéndolles
de media libra,
pero ín a boca
nunca unha pillan.

Tamen á veces
as esfociña
contra as pizarras
en que se fincan
aquela inquieta
rapacería

q' en rebullóis
lles cáe encima.

Máis téin as vellas
´n estas caidas,
unha ventaxa
de muita estima;
pois anque déixen
morros y encías,
non se desdentan
nin descolmillan.

En troques contras
téin ben sabidas
por mor d' aquela
gran pillería.

Esta d' o Diaño
lóuca familia,
ô ver as vellas
cara pra arriba,
c' a boca aberta,
presto imaginan
dalas merengues
d' os que ´n as tripas
os confitéiros
que, ou ben relinchan
ou ben ornean
pra elas fabrican
é botan fora
todos os dias.

Élas que dentro
d' as suas encías
sinten de pronto
a golosiña,
fáin unhas muecas
que causan risa
y hasta o redaño
c' a flema é tripas
remisturáo
ailí vomitan.

Bufan c' a rabia,
patean é chillan
como as garduñas
que son collidas
´n as garduñéiras
cuando as endinas
van * os poléiros
á matar as pitas.

D' a busrlisquéira
rapacería,
que vay tras d' elas
orneando, listas
fuxen pra casa
cuspindo ainda
as faragullas
d' a golosiña.

Mais presto á todas
lles pasa a ira,
póis ´n aquel féito
tan porco, cuidan
que máis que perden
ganan ainda;
póis si a que colle
duas mamuquiñas
gana indulgencias
pra múitos dias,
a que merengues
(cóusa máis fina)
papa, rezando
a letanía,
fincada ´n o átrio
cara pra arriba,
c' a boca aberta
como unha mirla,
gánaas plegarias
pra toda a vida.